ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Рустамзода Саодат Рустам дар мавзуи “Методологияи тарҷумаи истилоҳоти илмҳои гуманитарӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 6.2.14. Забоншиносии типологӣ ва муқобилавӣ пешниҳод гардидааст.

Дар даҳсолаҳои охир рушди босуръати илмҳои гуманитарӣ, тавсеаи фазои байналмилалии мубодилаи дониш ва афзоиши ҳаҷми тарҷумаи адабиёти илмӣ зарурати бознигарии асосҳои назариявӣ ва методологии фаъолияти тарҷумониро ба миён овардааст. Дар чунин шароит масъалаи тарҷумаи истилоҳоти илмҳои гуманитарӣ танҳо ба интихоби муодили луғавӣ маҳдуд намешавад, балки бо масъалаҳои интиқоли мафҳум, мутобиқсозии фарҳангӣ, ҳамгунсозии низоми истилоҳот ва таъмини ягонагии истифодаи онҳо иртиботи мустақим дорад. Аз ин ҷиҳат, мавзуи интихобкардаи муҳаққиқ ба самтҳои афзалиятноки тарҷумашиносӣ ва истилоҳшиносии муосир мувофиқат намуда, аҳаммияти баланди илмӣ ва амалӣ дорад.

Арзиши илмии таҳқиқ, пеш аз ҳама, дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф масъалаи мавриди назарро на ҳамчун масъалаи ҷудогонаи тарҷума, балки ҳамчун низоми мураккаби ҳамбастаи забонӣ, маъноӣ, фарҳангӣ ва муоширатӣ баррасӣ намудааст. Ин гуна муносибати умумӣ имконият додааст, ки масъалаҳои марбут ба интиқоли истилоҳоти гуманитарӣ дар заминаи робитаи забон, фарҳанг ва тафаккур таҳлил гардида, паҳлуҳои мухталифи онҳо аз нигоҳи илми муосир арзёбӣ шаванд.

Яке аз бартариҳои муҳимми таҳқиқ дар он аст, ки муаллиф ба масъалаи методология на ҳамчун маҷмӯи усулҳои алоҳида, балки ҳамчун низоми ягонаи принсипҳо ва роҳҳои илмии тарҷума муносибат кардааст. Чунин дидгоҳ барои рушди назарияи тарҷума аҳаммияти назаррас дошта, метавонад ҳамчун заминаи таҳқиқоти минбаъда дар самти тарҷумаи матнҳои илмӣ хизмат намояд.

Таҳқиқ дорои хусусияти байнисоҳавӣ мебошад. Дар он дастовардҳои тарҷумашиносӣ, истилоҳшиносӣ, забоншиносии муқоисавӣ, семасиология ва муоширати байнифарҳангӣ дар алоқамандӣ истифода шудаанд. Маҳз ҳамин ҳамгироии назариявӣ ба таҳқиқ мазмуни илмии амиқ бахшида, сатҳи баланди омодагии назариявии муҳаққиқро нишон медиҳад.

Ҳангоми мутолиаи автореферат маълум мегардад, ки муаллиф ба интихоби манбаи таҳлил ва усулҳои пажӯҳиш бо масъулияти илмӣ муносибат кардааст. Истифодаи таҳлили муқоисавӣ, тавсифӣ, маъношиносӣ ва функсионалӣ барои ҳалли масъалаҳои гузошташуда асоснок буда, ба эътимоднокии натиҷаҳои бадастомада мусоидат намудааст. Аз ин рӯ,

метавон гуфт, ки хулосаҳои пешниҳодшуда бар пояи таҳлили илмии кофӣ қарор доранд ва хусусияти тасодуфӣ надоранд.

Яке аз ҷанбаҳои муҳимми автореферати мавриди тақриз сатҳи баланди таҳлили назариявии масъала мебошад. Дар баррасии масъалаҳои марбут ба тарҷумаи истилоҳоти илмҳои гуманитарӣ муҳаққиқ ба таври асоснок аз доираи тасаввуроти анъанавӣ берун рафта, онҳоро ҳамчун ҷузъи низоми умумии муоширати илмӣ арзёбӣ кардааст.

Шоёни зикр аст, ки муҳаққиқ ҳангоми таҳлили масъала аз як равиши маҳдуд истифода накарда, кӯшидааст дастовардҳои чандин мактабҳои илмии тарҷумашиносӣ ва истилоҳшиносиро бо ҳам муттаҳид намояд. Дар натиҷа, байни назарияи тарҷума, истилоҳшиносӣ, забоншиносии муқоисавӣ ва таҳлили маъноии воҳидҳои истилоҳӣ робитаи мантиқӣ ба вуҷуд оварда шудааст.

Ҷиҳати дигари қобили таваҷҷуҳи таҳқиқ дар он аст, ки масъалаи тарҷумаи истилоҳоти гуманитарӣ дар доираи муносибатҳои байнизабонӣ мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Имрӯз чунин таҳқиқот барои забони тоҷикӣ аҳаммияти махсус дорад, зеро раванди ташаккули забони илмӣ, махсусан, дар соҳаи илмҳои гуманитарӣ, ҳанӯз ҳам идома дошта, ба такмили меъёрҳои истилоҳгузорӣ ва ҳамгунсозии истилоҳоти соҳавӣ ниёз дорад. Аз ин лиҳоз, натиҷаҳои пешниҳодшуда метавонанд на танҳо барои назарияи тарҷума, балки барои рушди сиёсати давлатии забон ва низоми истилоҳсозии тоҷикӣ низ судманд бошанд.

Қобили зикр аст, ки муҳаққиқ дар ҷараёни таҳқиқ масъалаҳои мураккаби мутобиқати маъноӣ, сохторӣ ва функсионалии истилоҳотро мавриди омӯзиш қарор додааст. Ин масъалаҳо аз ҷумлаи мушкилтарин масъалаҳои тарҷумашиносӣ маҳсуб ёфта, ҳалли онҳо дониши амиқи ҳамзамон аз забоншиносӣ, мантиқ, семантика ва назарияи тарҷумаро талаб мекунад. Аз мухтавои автореферат бармеояд, ки довталаб аз уҳдаи ин вазифа бо муваффақият баромада, тавонистааст барои як қатор масъалаҳои баҳсталаби соҳа андешаҳои асосноки илмӣ пешниҳод намояд.

Дар баробари аҳаммияти назариявӣ, рисола дорои арзиши назарраси амалӣ низ мебошад. Хулосаҳои бадастомада аз таҳқиқ дар 21 банд инъикоскари дастовардҳои муаллиф дар таҳияи диссертатсия мебошанд. Натиҷаҳои таҳқиқ аллакай дар доираи 29 интишороти илмӣ, аз ҷумла, 2 монография, 17 мақолаи илмии тақризшаванда ва 10 мақолаи илмӣ дар маҷмуаҳо ва нашриёти илмии дигар пешкаши доираҳои имии кишвар гардидаанд.

Қобили тазаккур аст, ки интихоби усулҳои пажӯҳиш, тарзи таҳлили маводди илмӣ ва мантиқи хулосабарорӣ бо ҳамдигар мутобиқ буда, имкон

додаанд, ки натиҷаҳои таҳқиқ аз ҷиҳати илмӣ асоснок ва эътимодбахш бошанд. Дар маҷмӯъ, чунин тарзи таҳқиқ аз омодагии баланди илмии довталаб ва маҳорати ӯ дар анҷом додани пажӯҳишҳои заминавӣ шаҳодат медиҳад.

Натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур метавонанд ҳангоми таҳияи фарҳангҳои соҳавӣ, луғатномаҳои дузабона ва бисёрзабона, дастурҳои методӣ, китобҳои дарсӣ, барномаҳои таълимӣ ва маводди омӯзишии марбут ба тарҷумашиносӣ истифода шаванд. Инчунин, натиҷаҳои таҳқиқ барои фаъолияти тарҷумонҳои касбӣ, муҳаррирони матнҳои илмӣ ва истилоҳнигорон аҳаммияти амалӣ доранд.

Аз мутолиа ва баррасии автореферати мавриди назар маълум мегардад, ки Рустамзода С.Р. кӯшидааст масъалаҳои мавриди омӯзишро бо воқеияти рушди забони тоҷикӣ ва талаботи ҷомеаи илмии кишвар тавъам намояд. Дар шароите, ки рушди илм, технология ва ҳамкориҳои байналмилалӣ пайваста ба воридшавии мафҳумҳои нави илмӣ мусоидат менамоянд, зарурати таҳияи принсипҳои ягонаи тарҷума ва мутобиқсозии истилоҳот беш аз пеш эҳсос мегардад. Аз ин нуқтаи назар, таҳқиқ хусусияти замонавӣ дошта, метавонад барои такмили фаъолияти истилоҳсозӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳми арзанда гузорад.

Фишурдаи диссертатсия бо забонҳои тоҷикӣ ва русӣ мазмуну мундариҷаи корро пурра инъикос мекунад ва мақолаҳои таълифнамудаи муаллиф низ ба талабот ҷавобгӯ аст. Ҳар яке аз панҷ боби диссертатсия як таҳқиқи аҷиб ва замонавиеро бо мақсад ва вазифаҳои мушаххас мемонад, ки моҳияту аҳаммияти илмӣ ва амалии хосаи худро доро мебошанд.

Бо вуҷуди дастовардҳои назарраси илмии таҳқиқ, дар автореферат баъзе масъалаҳо ба мушоҳида мерасанд, ки метавонанд дар ҷараёни ҳимоя мавриди тавзеҳу шарҳи иловагӣ қарор гиранд:

1. Дар таҳқиқ масъалаи таснифи истилоҳоти илмҳои гуманитарӣ аз рӯйи соҳаҳои алоҳида мавриди баррасӣ қарор гирифта бошад ҳам, меъёрҳои дақиқи фарқгузории онҳо дар баъзе мавридҳо ба таври муфассал шарҳ дода нашудаанд. Муайян намудани принсипҳои ягонаи гурӯҳбандии чунин истилоҳот метавонист аҳаммияти назариявии таҳқиқро боз ҳам тақвият бахшад;

2. Чанде аз масъалаҳои марбут ба рақамикунонии захираҳои истилоҳӣ, истифодаи пойгоҳҳои электронии истилоҳот ва технологияҳои муосири тарҷума, ки имрӯз дар фаъолияти тарҷумонӣ мавқеи муҳим пайдо намудаанд, дар доираи таҳқиқ ба таври мухтасар инъикос ёфтаанд. Дар шароити рушди технологияҳои зеҳни сунъӣ ва воситаҳои компютерии тарҷума, таваҷҷуҳи

бештар ба ин ҷанбаҳо метавонад дурнамои амалии таҳқиқро боз ҳам васеъ намояд.

Бо вуҷуди эродҳои зикршуда, бояд таъкид намуд, ки онҳо хусусияти тавсиявӣ дошта, ба арзиши умумии илмии таҳқиқ ва эътимоднокии натиҷаҳои он таъсири манфӣ намерасонанд. Баръакс, онҳо метавонанд ҳамчун самтҳои минбаъдаи таҳқиқоти илмии муаллиф арзёбӣ шаванд.

Бо назардошти мубрамии мавзуъ, сатҳи баланди таҳияи таҳқиқ, навгониҳои илмӣ, аҳаммияти назариявию амалӣ ва мутобиқати он ба талаботи муқаррааргардидаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, метавон ба чунин хулоса омад, ки фишурдаи диссертатсияи Рустамзода Саодат Рустам дар мавзуи "Методологияи тарҷумаи истилоҳоти илмҳои гуманитарӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ" ба талаботи таҳияи диссертатсияҳои докторӣ пешниҳодшаванда ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 6.2.14. Забоншиносии типологӣ ва муқоисавӣ мебошад.

Муқарриз:
доктори илмҳои филологӣ, профессори
кафедраи забони тоҷикӣ ва ҳуҷҷатнигории
Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи
Моёншо Назаршоев Аламшоев Муқбилшо Мирзовафоевич

Нишонӣ: 73600, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Хоруғ, ноҳияи Роштқалъа, кӯчаи
Миденшоров, хонаи 15.
Тел: (+992) 93-452-09-25
E-mail: muqbils@gmail.com

Имзои М.М. Аламшоевро тасдиқ менамоям:
Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи
Моёншо Назаршоев Саидраҳмонов Насим Саидрасулович

Нишонии муассиса:
73600, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Хоруғ,
Донишгоҳи давлатии Хоруғ, кӯчаи
Ш. Шоҳтемур 29.
Тел: (+992) 3522 2-45-79
E-mail: info@khogu.tj
"25" ___08___ соли 2026